

УДК 351.77:614.212:378.014.61(477)

DOI: <https://doi.org/10.23939/dg2023.02.148>**Гукова-Кушнір Гретта Євгенівна**

*аспірантка кафедри публічного управління та публічної служби
Інституту адміністрування, державного управління
та професійного розвитку
Національного університету «Львівська політехніка»
ORCID ID: 0000-0001-6454-6393
e-mail: Hretta.Ye.Hukova-Kyshnir@lpnu.ua*

**УНІВЕРСИТЕТСЬКА КЛІНІКА ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЯКОСТІ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ: УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ**

У статті проаналізовано функціонування університетської клініки як чинника забезпечення якості медичної освіти. Виявлено, що університетська клініка забезпечує високу якість надання медичної допомоги та створює умови для забезпечення якісної освіти медичних працівників. Запропоновано створення та/або удосконалення створених університетських клінік з метою підвищення якості медичної освіти в Україні.

Ключові слова: управління; університетська клініка; медичні працівники; якість медичної освіти; якість надання медичної допомоги; міжнародний досвід.

Постановка проблеми. Актуальність цієї теми зумовлена необхідністю трансформації механізмів забезпечення якості освіти медичних працівників, удосконалення їх практичної підготовки з метою підвищення якості медичної допомоги.

Незважаючи на досить розвинену мережу закладів вищої медичної освіти, в Україні ще не досягнуто достатнього рівня освіти медичних працівників, який би повною мірою відповідав сучасним міжнародним стандартам та потребам держави. Серед причин недостатнього рівня освіти медичних працівників – повільне впровадження в навчальний процес сучасних наукових розробок, нерозвинена система університетських клінік; застаріла матеріально-технічна база закладів вищої медичної освіти.

Створення університетських клінік в Україні – незворотній процес, нагальна вимога сьогодення, майбутнє медичної освіти. Важливим елементом у стратегії розвитку вищої медичної освіти є функціонування університетських клінік. Адже неможливо підготувати конкурентоспроможного спеціаліста-медика без належної клінічної бази для навчання, що і зумовило необхідність проведення цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українські вчені вивчали роль університетських клінік у практичній підготовці лікарів.

Наукові дослідження з питань функціонування університетських клінік у своїх працях висвітлили В. Лупальцов, В. Князевіч, І. Кутовий, О. Устінов, Т. Бойчук, О. Юзько, Є. Костенко, А. Оганезова та інші науковці.

Окремі аспекти практичної підготовки лікарів виокремлено в працях українських дослідників, зокрема, Г. Черешнюк, Л. Черешнюк, А. Ахмедова, О. Афанасюк, А. Дністрянської, О. Тарасюк, А. Костюк, В. Кіщук, А. Барціховського, І. Дмитренко, К. Лобко, О. Бондарчук, П. Рауцкіс, С. Скічко, Я. Грицун, С. Шамрай, В. Максимчук, А. Існюк.

Серед зарубіжних вчених питаннями впливу університетських клінік на якість медичної освіти та медичної допомоги займалися: Slim Slama, Kasper Raus, Yolima Cossio-Gil, Maisa Omara, Carolina Watson, Joseph Casey, Alexandre Chakhunashvili, María Gutiérrez-San Miguel, Pascal Kahlem, Samuel Keuchkerian, Valerie Kirchberger, Virginie Luce-Garnier, Dominik Michiels, Matteo Moro, Barbara Philipp-Jaschek, Simona Sancini, Jan Hazelzet, Tanja Stamm.

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблематики. Незважаючи на масштабність і актуальність наявних наукових досліджень, вплив університетських клінік на якість освіти медичних працівників досі не було розкрито.

Мета дослідження полягає у визначенні впливу університетської клініки на якість медичної освіти задля забезпечення надання якісної медичної допомоги населенню як одного з основних завдань держави.

Виклад основного матеріалу. Освіта – фундамент будь-якої професії. Не винятком є і професія медичного працівника, для якої надзвичайно важливими є практичні навички, адже саме від них залежить життя та здоров'я пацієнтів. А отже, забезпечення якісної медичної освіти, у тому числі в частині практичних навичок, посідає виняткове місце.

Розробка та впровадження в Україні трансформованої системи підготовки медичних працівників – це вимога сучасності. Вона базується на ефективному використанні двох основних компонентів галузі охорони здоров'я – медичного персоналу та діяльності вищих медичних навчальних закладів. Підготовка медичних працівників в Україні, як і в інших європейських країнах, має виняткову специфіку додипломної та післядипломної підготовки, яка пов'язана з постійною роботою студентів і лікарів біля ліжка хворого в закладах охорони здоров'я.

Процес розвитку медичної освіти повинен поєднувати три складових: державну політику у сфері освіти і охорони здоров'я, заклад вищої медичної освіти і заклад охорони здоров'я. Поєднання цих основних

компонентів забезпечить виконання головного завдання вищої медичної школи: підготовку та формування спеціаліста високого рівня, який здатен втілити свої знання у практику.

До стратегічних цілей закладу вищої медичної освіти належить постійне підвищення якості освіти з урахуванням міжнародних стандартів якості. Іншими цілями є задоволення освітніх потреб особистості, держави та суспільства; створення ефективної системи менеджменту якості, яка сприятиме розвитку закладів вищої медичної освіти; підвищення кваліфікаційного рівня випускників відповідно до міжнародних стандартів вищої медичної освіти; досягнення високого рівня освітніх, науково-дослідних, інформаційних, педагогічних технологій шляхом дотримання вимог міжнародних стандартів якості; використання в освітньому процесі сучасних наукових здобутків світової медицини, результатів власних наукових досліджень закладу вищої медичної освіти в галузі медичної науки; постійне підвищення професійного рівня викладачів і співробітників закладу; досягнення економічного розвитку; удосконалення системи управління закладом вищої медичної освіти зі створенням ефективного механізму управління; розвиток сучасної інфраструктури, яка б створювала сприятливі умови для навчання.

Одним із шляхів підвищення якості медичної освіти є створення чи удосконалення створених університетських клінік. У наш час вперше про необхідність створення університетських клінік в Україні було зазначено в Концепції розвитку вищої медичної освіти в Україні. Також затверджено Типове положення про університетську клініку вищого навчального закладу (закладу післядипломної освіти) (далі – Положення), яке визначило мету, основні завдання, напрями діяльності, структуру та управління [2]. У Положенні визначено, що університетська клініка вищого навчального закладу (закладу післядипломної освіти) – заклад охорони здоров'я, який є лікувально-навчально-науковим структурним підрозділом вищого навчального закладу (закладу післядипломної освіти), головною метою діяльності якого є надання високоспеціалізованої та спеціалізованої медичної допомоги, забезпечення підготовки та підвищення кваліфікації медичних працівників за стандартами вищої освіти, проведення науково-дослідної роботи, розробка, апробація та впровадження нових медичних технологій. Зазначене Положення дає право закладам вищої медичної освіти створювати такі клініки. Міністерством охорони здоров'я України напрацьовуються фінансово-економічні механізми створення університетських клінік. В нову редакцію закону України «Про вищу освіту» [1] за ініціативи Міністерства охорони здоров'я

України внесено пункт щодо університетських клінік у переліку структурних підрозділів закладу вищої медичної освіти. Тобто відтепер університетська клініка зайняла законне місце серед структурних підрозділів закладу вищої медичної освіти.

Отже, існує законодавча база для створення університетських клінік, дослідження українських науковців підтверджують думку про необхідність розвитку мережі університетських клінік в Україні. Проте станом на теперішній час лише окремі заклади вищої медичної освіти мають у своїй структурі університетські клініки, та і ті в більшості випадків є монопрофільними (переважно стоматологічного профілю), що не дозволяє повною мірою забезпечити навчання та підвищення кваліфікації медичних працівників, а розвиток медичної науки і поготів.

Окрім того, студенти-медики можуть відпрацьовувати практичні навички в імітаційних центрах університетів на симуляторах, манекенах та тренажерах. Така практика також характерна і для медичних університетів Європи та світу. Однак імітаційні центри медичних університетів міжнародного рівня є їхніми потужними підрозділами із симуляторами, манекенами та тренажерами, що забезпечують відпрацювання будь-якої маніпуляції, яка існує у практиці лікаря. Натомість імітаційні центри закладів вищої медичної освіти України не забезпечують належного рівня відпрацювання всіх можливих практичних навичок, відповідно до міжнародних стандартів. Та, зрештою, жоден імітаційний центр не відобразить в повній мірі реальний заклад охорони здоров'я, так як і жоден манекен не зрівняється з реальним пацієнтом. А отже, це можливо лише на базі університетської клініки.

Свідченням того, що саме університетські клініки забезпечують найвищий рівень надання медичної допомоги, є рейтинг найкращих лікарень світу, у якому у 2022 році 7 з 10 перших позицій займають університетські клініки [6]. Рейтинг сформовано за такими основними критеріями: рекомендації медичних експертів (лікарів, керівників лікарень, медичних працівників), ключові показники ефективності лікарень, існуючі дані щодо задоволеності пацієнтів [7].

Ключовими показниками ефективності закладу охорони здоров'я є дані про якість медичної допомоги для конкретних видів лікування, дані щодо заходів гігієни та безпеки пацієнтів, дані щодо кадрового забезпечення, зокрема співвідношення кількості медичних працівників та пацієнтів. Зазначені показники ефективності використовуються і в Україні при проведенні експертизи відповідності закладу охорони здоров'я стандартам якості.

П'яте місце у загальному рейтингу та перше серед клінік Європи посідає німецька університетська клініка Шаріте, що робить її найкращою клінікою Європи та найкращою університетською клінікою Європи, саме тому розглянуто її як приклад.

Шаріте – університетська клініка для Берлінського університету імені Гумбольдта та Вільного університету Берліна. Тут не тільки беруться за найскладніші випадки, але і проводять дослідження та навчають медичних працівників. До речі, велика частина Нобелівських лауреатів Німеччини в галузі фізіології та медицини здобула освіту саме в Шаріте [3].

Шаріте – державний медичний заклад, комплекс розташований у чотирьох районах Берліна, який складається з понад 100 клінік та інститутів, розташованих у 4 кампусах та 17 Шаріте-центрах. Загальна кількість співробітників – 18 217, серед яких 5 242 наукових співробітників та лікарів, 307 професорів, 9 485 студентів. Це найбільша клініка в Європі, заснована у 1710 році, що свідчить про те, що Шаріте є однією з найстаріших медичних установ Німеччини. Також вона є однією з найстаріших університетських клінік Європи.

Фінансування Шаріте здійснюється з таких джерел: державний бюджет; страхові компанії; інші джерела фінансування. Ціни на послуги формуються Міністерством охорони здоров'я Німеччини. Вартість лікування в Шаріте залежить від складності та занедбаності захворювання, віку пацієнта, наявності інших хвороб, враховується також і ступінь комфорту обраної палати, лікуючий лікар.

Перевагами Шаріте є: багатий дослідницький і практичний досвід; постійне вдосконалення; застосування тільки передового обладнання; величезний авторитет і визнання в медичних колах усього світу; апробація обладнання в спеціальному центрі; застосування інноваційних препаратів, розробка яких проходить саме у стінах наукового центру клініки; використання малоінвазивних методів хірургічних операцій; якісне обслуговування і сервіс; наявність можливості провести діагностику, лікування та реабілітацію в межах однієї установи.

Клініка Шаріте забезпечена сучасним обладнанням, яке проходить тестування тут же, в спеціальному центрі. Технічні можливості клініки забезпечують навчання медичних працівників, високоточні обстеження, а також надання якісної медичної допомоги. Зокрема, лабораторія має статус найбільшої клінічної лабораторії в Європейському Союзі. У розпорядженні Шаріте є 14 КТ, 12 МРТ, численні прилади УЗД. Серед гібридних методів обстеження слід відзначити два ведучих: ПЕТ/КТ – по-

зитронно-емісійна томографія та СPECT-КТ – однофотонна емісійна КТ. Тут також використовують передове обладнання та новітні розробки: Cyber-Knife – радіохірургічний ніж для проведення високоефективної терапії пухлинних утворень; Робот Да Вінчі – система, яку використовують у клініці з 2014 року, що дає змогу видалити уражені тканини, не зачіпаючи здорові, забезпечує лікареві тривимірний огляд, багаторазове збільшення і відмінне освітлення органу, на якому проводиться операція; Гамма-ніж, який дає змогу видаляти новоутворення в головному мозку, не проникаючи всередину тканин і не залишаючи розрізів.

З кожним пацієнтом тут працює ціла група медиків. Залежності від характеру хвороби підбирається індивідуальна схема, яка може містити медикаментозне лікування, фізіотерапію, масаж, роботу з психологом. Етап відновлення після перенесених операцій і серйозних захворювань є дуже важливим. Фахівці клініки дотримуються думки, що правильна реабілітація – це гарантія повного одужання. За необхідності пацієнту може бути рекомендовано відновлення на одному з курортів країни.

Саме у такій багатопрофільній сучасній клініці студент-медик може отримати практичну підготовку найвищого рівня, щоб у подальшому ефективно надавати медичну допомогу і бути готовим до складних і непередбачуваних ситуацій у медичній практиці.

Майже 9 485 студентів на цей момент навчаються в Charité – Universitätsmedizin Berlin. Тут студенти мають можливість брати участь у студентських радах і комітетах, що дозволяє їм висловлювати свою думку щодо постійного розвитку викладання та навчання [5]. Адже саме вони готуються зробити внесок у майбутнє медицини через клінічну практику та дослідження, а також запропонувати широкій громадськості найякіснішу медичну допомогу.

Традиційно Шаріте бере участь у навчанні і медичних працівників. Університет, зокрема, пропонує ступінь бакалавра з наук про здоров'я та одинадцять ступенів магістра, які готують студентів до керівних посад у секторі охорони здоров'я [4].

З огляду на те, що у цій університетській клініці надається весь можливий спектр медичних послуг, до яких студент має доступ, він, осягнувши теоретичні знання, може одразу застосувати їх на практиці. Це надзвичайно важливий аспект навчання в університетах з власною університетською клінікою, такою, як Шаріте, оскільки навчання студентів-медиків – це складний і специфічний процес, у якому ключову роль відіграє практика.

Варто також врахувати, що медицина – наука, яка постійно розвивається. У Шаріте проводяться наукові дослідження, до всіх етапів яких,

зокрема, мають дотичність і студенти-медики: від етапу розробки чи відкриття до етапу впровадження чи випробування.

Все зазначене робить Шаріте клінікою, де студенти охоплюють весь цикл надання медичної допомоги: від вивчення теорії до освоєння практичних навичок, та навіть до наукових відкриттів у сфері медицини, а медичні працівники підвищують кваліфікацію.

Тому не дивно, що більше половини з 17 німецьких нобелівських лауреатів з фізіології або медицини працювали в Шаріте.

Висновки. Функціонування мережі університетських клінік як структурних підрозділів закладів вищої медичної освіти значно підвищує якість підготовки студентів-медиків, лікарів-інтернів, клінічної підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації лікарів-спеціалістів; підвищує ефективність науково-дослідних робіт і забезпечує впровадження їх результатів в практичну медицину, внаслідок чого зростає якість надання медичної допомоги населенню. У таких клініках створюються належні умови для клінічної підготовки і перепідготовки студентів, медичних та науково-педагогічних працівників у межах навчальних програм системи безперервного професійного розвитку, вдосконалення та реалізації програм навчання в інтернатурі, магістратурі, клінічній ординатурі, участі у розробці та реалізації програм підвищення кваліфікації медичних працівників. Також забезпечується підготовка науково-педагогічних працівників клінічного профілю в аспірантурі, докторантурі та підвищення їхньої кваліфікації.

Аналіз досвіду Німеччини виявив, що наявність університетських клінік передбачає покращення якості освіти медичних працівників та їх конкурентоспроможності на міжнародному ринку праці і, як наслідок, поліпшення якості надання медичної допомоги населенню. Поєднання клінічної, наукової та освітньої діяльності університетської клініки забезпечує високу якість медичної допомоги та медичної освіти відповідно до міжнародних стандартів, що є стратегічним завданням держави.

Відповідно до статті 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я визначені в Україні найвищою соціальною цінністю. Отже, забезпечення якісної медичної допомоги є одним із основних завдань держави. А оскільки якість медичної допомоги прямо корелює з якістю медичної освіти, то їй повинна приділятися значна увага.

Розширення мережі університетських клінік як багатопрофільних лікувально-навчально-наукових структурних підрозділів вищих медичних навчальних закладів, а також удосконалення створених – один з аспектів покращення якості надання спеціалізованої, високоспеціалізова-

ної медичної допомоги населенню, клінічної підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації лікарів-спеціалістів; підвищення ефективності науково-дослідних робіт і забезпечення їх упровадження в медичну практику.

Законодавча база для реалізації цього процесу вже існує. Отже, залишилось впровадити зазначене на практиці. Це складний і надзвичайно затратний процес, особливо в умовах війни чи відбудови. Проте важливо, що на це є політична воля та підтримка уряду.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
2. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 06.07.2015 р. № 408 «Про затвердження Типового положення про університетську клініку вищого навчального закладу (закладу післядипломної освіти)». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1104-15#Text>.
3. Charité – Universitätsmedizin Berlin. URL: <https://www.charite.de/en/>.
4. Degree Programs. Charité – Universitätsmedizin Berlin. URL: https://www.charite.de/en/teaching_learning/degree_programs/.
5. Studying at Charité. Charité – Universitätsmedizin Berlin. URL: https://www.charite.de/en/teaching_learning/.
6. World's Best Hospitals 2022. Newsweek. URL: <https://www.newsweek.com/worlds-best-hospitals-2022>.
7. World's Best Hospitals 2022 – Methodology. Newsweek. URL: <https://d.qa.newsweek.com/en/file/462531/best-hospital-2022-methodology-extended.pdf>.

Gukova-Kushnir Gretta Yevgenivna

*Postgraduate student of the Department of
Public Administration and Public Service
Institute of Administration, Public Administration
and Professional Development
Lviv Polytechnic National University
ORCID ID: 0000-0001-6454-6393
e-mail: Hretta.Ye.Hukova-Kyshnir@lpnu.ua*

THE UNIVERSITY CLINIC AS A FACTOR IN ENSURING THE QUALITY OF MEDICAL EDUCATION: ADMINISTRATIVE ASPECT

The article analyzes the functioning of the university clinic as a factor in ensuring the quality of medical education. It was found that the university clique ensures high quality of medical care and creates conditions for quality education of medical workers. It is proposed to create and/or improve established university clinics in order to improve the quality of medical education in Ukraine.

The functioning of the network of university clinics as structural subdivisions of institutions of higher medical education significantly increases the quality of training of medical students, interns, clinical training, retraining and advanced training of specialist doctors; increases the efficiency of research works and ensures the implementation of their results in practical medicine, as a result of which the quality of providing medical care to the population increases. In such clinics, appropriate conditions are created for the clinical training and retraining of students, medical and scientific-pedagogical workers within the framework of training programs of the system of continuous professional development, improvement and implementation of training programs in internship, master's degree, clinical residency, participation in the development and implementation of programs for improving medical qualifications employees. The training of scientific and pedagogical staff of a clinical profile in post-graduate and doctoral studies and improvement of their qualifications is also provided.

Keywords: management; university clinic; medical workers; quality of medical education; quality of medical care; international experience.

References

1. Zakon Ukrainy «Pro vysshchu osvitu» [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
2. Nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy vid 06.07.2015 № 408 «Pro zatverdzhennia Typovoho polozhennia pro universytetsku kliniku vyshchoho navchalnoho zakladu (zakladu pisliadyplomnoi osvity)» [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1104-15#Text>.
3. Charité – Universitätsmedizin Berlin. [Elektronnyi resurs]. Rezhim dostupu: <https://www.charite.de/en/>.
4. Degree Programs. Charité – Universitätsmedizin Berlin. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: https://www.charite.de/en/teaching_learning/degree_programs/.
5. Studying at Charité. Charité – Universitätsmedizin Berlin. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: https://www.charite.de/en/teaching_learning/.
6. Worlds Best Hospitals 2022. Newsweek. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://www.newsweek.com/worlds-best-hospitals-2022>.
7. World's Best Hospitals 2022 – Methodology. Newsweek. [Elektronnyi resurs]. Rezhim dostupu: <https://d.qa.newsweek.com/en/file/462531/best-hospital-2022-methodology-extended.pdf>.